

University of Groningen

A New Political Divide?

Laméris, Maite Dina

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2019

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Laméris, M. D. (2019). A New Political Divide? Political ideology and its economic implications. [Groningen]: University of Groningen, SOM research school.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Dutch summary

Nederlandse samenvatting

Traditioneel gezien wordt het debat omtrent politieke ideologie gedomineerd door de stelling dat politieke voorkeuren links of rechts zijn. Niet alleen academici, maar ook politici en de media verwijzen standaard naar links en rechts wanneer zij het bijvoorbeeld hebben over kiezersvoorkeuren, politieke partijen of economisch beleid. De begrippen links en rechts worden dus vaak gebruikt in het politieke en academische debat. Echter, door recente ontwikkelingen in het politieke landschap is dit traditionele beeld van politieke ideologie onder vuur komen te liggen. Onderwerpen zoals inkomensherverdeling, economische gelijkheid en de mate van overheidsbemoeienis, waarmee politiek links en rechts traditioneel gezien worden onderscheiden, hebben hun prominente positie in het politieke debat verloren. Tegelijkertijd hebben onderwerpen zoals migratie, protectionisme, nationalisme en culturele verandering deze positie overgenomen. Betekent dit dat de links-rechts scheiding niet langer geschikt is om het huidige politieke klimaat te karakteriseren? En zo ja, wat is dan een meer geschikte, alternatieve ideologische scheidslijn?

Geïnspireerd door bovenstaande vragen, bestudeert dit proefschrift de rol van politieke ideologie in de politieke economie. Dit is gedaan door zowel recente ontwikkelingen in het politieke landschap als bestaand onderzoek naar de structuur van politieke voorkeuren in acht te nemen. De hoofdstukken in dit proefschrift zijn op te delen in drie sub-thema's met politieke ideologie als overkoepelend thema. Allereerst kijkt dit proefschrift naar het effect van linkse versus rechtse politieke voorkeuren van individuen op hun opvattingen over inkomensherverdeling door de indirecte effecten van ideologie te onderzoeken. In dit eerste deel volgt dit proefschrift de conventionele manier om politieke ideologie te meten, namelijk door de links-rechts scheiding aan te houden. Door niet alleen directe, maar ook indirecte effecten van politieke ideologie op voorkeuren voor inkomensherverdeling mee te nemen en te onderzoeken, voegt dit proefschrift toe aan bestaand onderzoek op dit gebied. Vervolgens ligt de focus in het tweede deel van dit proefschrift op verschillende vraagstukken omtrent het meten van politieke ideologie, hierbij rekening houdend met bevindingen uit de politicologie en de politieke psychologie. Dit deel begint met een analyse van de validiteit van de conventionele maatstaf van ideologie, de links-rechts maatstaf, om te beoordelen of deze nog gebruikt kan worden om traditionele linkse versus rechtse politieke voorkeuren te meten. Deze conventionele maatstaf wordt namelijk veelal gebruikt door politiek economen om de economische consequenties van politieke voorkeuren te onderzoeken. Aansluitend is de dimensionaliteit van politieke ideologie onderzocht en wordt er een alternatieve, multidimensionale maatstaf voorgesteld.

Deel drie van dit proefschrift onderzoekt tenslotte onderliggende bronnen van individuele heterogeniteit in politieke ideologie, om op deze manier beter inzicht te krijgen in drijfveren die een rol spelen bij politieke voorkeuren. Ook voor dit deel van het proefschrift wordt er gesteund op inzichten uit de politicologie en de politieke psychologie. Elk deel met de bijbehorende hoofdstukken en bevindingen wordt in de volgende alinea's van deze samenvatting in meer detail besproken.

In het eerste deel, dat bestaat uit *Hoofdstuk 2*, staan individuele voorkeuren voor inkomensherverdeling, politieke ideologie en inkomensmobiliteit centraal. Bestaand onderzoek naar de determinanten van inkomensherverdeling suggereert dat verwachtingen van inkomensmobiliteit gerelateerd zijn aan zowel politieke ideologie als voorkeuren voor inkomensherverdeling. Een enkele studie daargelaten, worden indirecte effecten in deze literatuur echter buiten beschouwing gelaten. Derhalve is er in dit hoofdstuk onderzocht of ideologie en verwachte inkomensmobiliteit alleen op zichzelf een effect hebben op de individuele vraag naar inkomensherverdeling, of dat deze correleren en ook indirect van invloed zijn op deze vraag. Als basis hiervoor is de 'prospect-of-upward-mobility' (verwachting-van-opwaartse-mobiliteit) hypothese gebruikt. Deze hypothese stelt dat sommige individuen vanuit economisch rationele overtuigingen minder herverdeling prefereren wanneer zij verwachten in de toekomst meer te gaan verdienen. Zélf als meer inkomensherverdeling deze individuen op basis van hun huidige inkomen juist zou baten. Dit hoofdstuk toetst deze hypothese door te kijken naar individuele intra-generationale mobiliteitsverwachtingen, waarbij het indirecte effect van politieke ideologie wordt meegenomen. Door middel van deze benadering kan het effect van opwaartse inkomensmobiliteit op voorkeuren voor inkomensherverdeling variëren tussen individuen met verschillende politieke overtuigingen.

De bevindingen in dit hoofdstuk laten een robuust effect van opwaartse mobiliteit op voorkeuren voor inkomensherverdeling zien, hetgeen overeenkomt met de 'prospect-of-upward-mobility' hypothese. Het gevonden effect is echter conditioneel op politieke ideologie. Dit hoofdstuk toont namelijk aan dat de hypothese alleen geldt voor rechtse individuen. Voor deze individuen vermindert een verwachting van opwaartse inkomensmobiliteit de vraag naar inkomensherverdeling. Linkse individuen geven daarentegen de voorkeur aan meer inkomensherverdeling (versus rechtse en centrum individuen) ongeacht verwachtingen over hun toekomstig inkomen.

Deel twee van dit proefschrift, bestaande uit *Hoofdstuk 3* en *Hoofdstuk 4*, begint met een onderzoek naar de validiteit van de traditionele links-rechts maatstaf van politieke voorkeuren. *Hoofdstuk 3* onderzoekt of zelf-gerapporteerde links-rechts ideologie van individuen significante waarde heeft in het voorspellen van kern 'linkse' en 'rechtse' economische voorkeuren. Als kernvoorkeuren zijn voorkeuren voor de afweging tussen economische gelijkheid en economische efficiëntie genomen, welke in een experimentele setting zijn gemeten. Vervolgens is er onderzocht of de ex-ante zelf-gerapporteerde links-rechts politieke ideologie van individuen deze economische voorkeuren kan verklaren.

Het experiment dat is gebruikt betreft een 'real-effort' distributie experiment, waarin zogenoemde 'besluitvormers' is gevraagd inkomen te verdelen over een groep van drie personen inclusief henzelf. Zij hadden de keuze tussen een gelijke maar inefficiënte, of een ongelijke maar efficiënte verdeling van inkomen over de groep. De keuze van de besluitvormers geeft inzicht in hoe zij denken over de afweging tussen economische gelijkheid en economische efficiëntie. Hiernaast kregen sommige besluitvormers het te verdelen inkomen zonder dat ze zich hiervoor hoeven in te spannen, terwijl anderen het inkomen moesten verdienen door een taak uit te voeren. Het uitvoeren van een taak door de besluitvormers roept een gevoel van aanspraak op het te verdelen inkomen op. In bestaand onderzoek wordt veelal aangenomen dat linkse en rechtse individuen tegenovergestelde ideeën hebben over de rol van geluk versus inzet en talent in het bepalen van iemands succes of inkomen. Als deze aanname gegrond is, zou er verschil kunnen zitten in het gedrag van linkse versus rechtse individuen aan de hand van de manier waarop het te verdelen inkomen verkregen is.

De bevindingen in *Hoofdstuk 3* laten zien dat individuen die zich identificeren met rechtse ideologie significant vaker kiezen voor een efficiënte, maar ongelijke verdeling. Dit effect is echter conditioneel op een gevoel van aanspraak op het te verdelen inkomen. Dat wil zeggen, alleen als rechtse individuen het gevoel hebben het te verdelen inkomen te hebben verdiend, laten zij traditionele economische voorkeuren in lijn met hun ex-ante gerapporteerde ideologie zien. Individuen die zich identificeren met links hebben geen significante voorkeur voor een efficiënte of een gelijke verdeling van inkomen, onafhankelijk van hun gevoel van aanspraak op het te verdelen inkomen. In beide gevallen bestaat de referentiecategorie uit individuen die zichzelf in het centrum van de links-rechts scheiding plaatsen. Derhalve laat dit hoofdstuk zien dat alleen de rechtste kant van de traditionele links-rechts scheiding

voorkeuren voor economische gelijkheid versus economische efficiëntie kan verklaren. Het is echter onduidelijk welke, mogelijk niet-economische, voorkeuren de centrum tot linkse kant van deze scheiding zouden kunnen verklaren.

De voornoemde bevinding in *Hoofdstuk 3*, namelijk dat de links-rechts maatstaf niet in alle opzichten een valide maatstaf is, biedt ruimte voor een verdiepende analyse van maatstaven van politieke ideologie. Een dergelijke analyse is uitgevoerd in *Hoofdstuk 4*, waarin de één-dimensionaliteit van de conventionele links-rechts maatstaf van politieke ideologie wordt betwist. Met behulp van voorbeelden uit het huidige politieke klimaat, aangevuld door academisch onderzoek vanuit de politicologie en politieke psychologie, betoogt dit hoofdstuk dat politieke ideologie multidimensionaal is. Derhalve zou een maatstaf van ideologie ook multidimensionaal moeten zijn. Dit hoofdstuk stelt een dergelijke maatstaf voor en bepaalt vervolgens de (sociaaleconomische) determinanten van de dimensies van politieke ideologie.

Door middel van een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking is vastgesteld hoeveel dimensies nodig zijn om politieke ideologie te meten. Hierbij is er gebruik gemaakt van een exploratieve factoranalyse. De gemeten dimensies zijn vervolgens gevalideerd met een zogenoemde bevestigende factoranalyse. De uitkomsten van deze analyses laten zien dat er vier dimensies nodig zijn om politieke ideologie te meten. Deze vier dimensies meten respectievelijk voorkeuren voor economische gelijkheid, voorkeuren voor markten en efficiëntie, voorkeuren voor zelfbeschikking, en nationalistische, protectionistische en populistische voorkeuren. Door deze vier dimensies te combineren met de sociaaleconomische achtergrond van de respondenten in de steekproef, laat dit hoofdstuk zien dat er substantiële heterogeniteit bestaat in de determinanten van de politieke voorkeuren van kiezers. Daarnaast laten de bevindingen zien dat een groot deel van deze heterogeniteit verloren gaat wanneer men gebruik maakt van de conventionele links-rechts maatstaf.

Hoofdstuk 5, dat het derde en laatste deel van dit proefschrift vormt, beschrijft de heterogeniteit in waarden en overtuigingen tussen studenten van verschillende disciplines. Uitgaand van bestaand onderzoek in de politicologie en politieke psychologie betoogt dit hoofdstuk dat individuele verschillen in waarden en overtuigingen ten grondslag liggen aan verschillen in politieke ideologie. Er wordt aangenomen dat, als het studeren van een bepaalde discipline de verschillen in waarden en overtuigingen tussen studenten beïnvloedt, het waarschijnlijk is dat dit doorwerkt in verschillen in politieke voorkeuren van studenten.

In dit hoofdstuk staan bedrijfskunde studenten centraal. In de literatuur op dit gebied wordt voornamelijk gekeken naar het verschil tussen economiestudenten versus studenten van andere (sociale) disciplines en/of worden economie- en bedrijfskundestudenten samengevoegd onder één discipline. De data die is gebruikt in dit onderzoek maakt het echter mogelijk om onderscheid te maken tussen de twee disciplines en daarmee ook de verschillen in de waarden en overtuigingen van economie- en bedrijfskundestudenten aan het licht te brengen. Hiermee voegt dit hoofdstuk mede toe aan de bestaande literatuur.

Om precies te zijn is er in dit hoofdstuk getest of studenten een bepaalde studie uitkiezen op basis van hun bestaande waarden en overtuigingen. Dit wordt zelfselectie genoemd. Daarnaast is er bepaald of bedrijfskundestudenten hun waarden en overtuigingen tijdens hun studie veranderen als gevolg van het feit dat zij bepaalde dingen leren, door sociale interactie(s) en door uitstroom van studenten gedurende de studietijd, waardoor er een meer homogene groep studenten ontstaat. Dit wordt socialisatie genoemd.

De bevindingen in *Hoofdstuk 5* laten zien dat er al aan het begin van de academische opleiding significante verschillen in waarden en overtuigingen bestaan tussen bedrijfskundestudenten en studenten van andere disciplines. Dit toont aan dat bedrijfskundestudenten, en ook studenten van andere disciplines, zichzelf selecteren in een vakgebied. Ook staat vast dat aan het einde van het eerste jaar sommige verschillen in waarden en overtuigingen tussen studenten persistent zijn, terwijl andere verschillen dat niet zijn. Dit wijst op veranderingen in waarden en overtuigingen. Op basis van deze bevindingen kan echter niet vastgesteld worden bij welke studenten deze veranderingen plaatsvinden. Ontstane verschillen kunnen immers veranderingen aanduiden in waarden en overtuigingen van bedrijfskundestudenten, van de studenten van een andere discipline, of van beide groepen studenten. Hetzelfde geldt voor verschillen die niet persistent zijn na een jaar academisch onderwijs. Analyses op alleen bedrijfskundestudenten laten zien dat er significante verschillen zitten in waarden en overtuigingen van deze studenten aan het begin van het academische jaar en hun waarden en overtuigingen aan het einde van het academische jaar. Deze bevindingen duiden aan dat er socialisatie plaatsvindt.

Samengenomen laat dit hoofdstuk zien dat er sprake is van een aanzienlijke heterogeniteit in waarden en overtuigingen van studenten uit verschillende disciplines. Bovendien bevestigt en versterkt het studeren van een bepaalde discipline een deel

van deze heterogeniteit. Er is dus gevonden dat, voor waarden en overtuigingen, socialisatie als gevolg van leren, sociale interactie(s) en congruentie door uitstroom een significante rol vervult. Dit impliceert dat hetzelfde mogelijk het geval is voor andere groepen in andere contexten, denk bijvoorbeeld aan collegae, burens en leden van politieke partijen. Zelfselectie en socialisatie zouden via deze weg zaken als politieke polarisatie en stemgedrag in de hand kunnen werken.

Samenvattend concentreert dit proefschrift zich op politieke ideologie en de economische implicaties hiervan door bevindingen uit de politicologie, politieke psychologie en politieke economie samen te brengen en hierop voort te bouwen. Of een nieuwe politieke scheidslijn al dan niet door academici wordt omarmd, zal verder onderzoek moeten uitwijzen. Desalniettemin volgen er onmiskenbaar interessante vervolgonderzoeksvragen uit dit proefschrift. Het gevonden samenspel tussen inkomensmobiliteit en politieke ideologie brengt ook nieuwe mogelijkheden voor beleidsmakers naar voren. In plaats van beleid gericht op het verkleinen van economische ongelijkheid, zouden zij beleidsmaatregelen kunnen nemen gericht op het vergroten van inkomensmobiliteit. In een wereld waarin de ongelijkheid tussen arm en rijk groeit, zou er op deze manier een groter maatschappelijk draagvlak voor deze ongelijkheid kunnen worden gecreëerd. Of dergelijk beleid ook daadwerkelijk de verwachte uitkomst zou hebben, kan onderzocht worden in toekomstig onderzoek. Daarnaast kan worden nagegaan óf, en vervolgens aan welke onderliggende dimensies van politieke ideologie individuen meer of minder waarde hechten. Dit zou inzicht kunnen geven in bijvoorbeeld individueel stemgedrag en de recente opkomst van populistische en nationalistische politieke partijen. Tevens zou er in toekomstig onderzoek gekeken kunnen worden naar de dimensionaliteit van partij-ideologie. De conformiteit tussen dimensies van individuele ideologische voorkeuren en partijvoorkeuren zou nader licht kunnen werpen op zaken als stemgedrag, het draagvlak voor bepaald beleid en het vertrouwen in de zittende overheid. Voor zowel beleidsmakers als politici kan dit tot relevante nieuwe inzichten leiden.